

OTAVAN KIRJASÄÄTIÖ
KAARINA HELAKISA -PALKINTO

Kaarina Helakisa (1946-1998) oli Suomen arvostetuimpia lastenkirjailijoita. Hänen monipuolinen tuotantonsa sisältää niin proosaa, lyriikkaa, näytelmiä kuin kuunnelmia. Helakisa teki merkittävän työn myös lasten- ja nuortenkirjallisuuden suomentajana. Kaarina Helakisa -palkinnolla Otavan Kirjasäätiö haluaa tukea ja edistää laadukkaan kotimaisen lasten- ja nuortenkirjallisuuden asemaa. Palkinto myönnetään tunnustuksena merkittävästä kirjallisesta saavutuksesta lasten- ja nuortenkirjallisuuden alueella. Palkinto on perustettu vuonna 1999, ja se jaetaan vuosittain. Palkinnon arvo on 15 000 euroa.

Otavan Kirjasäätiön vuoden 2022 Kaarina Helakisa -palkinto on myönnetty kuvittaja ja lastenkirjailija Johanna Lumpeelle

Kuvittaja, taiteilija, lastenkirjailija **Johanna Lumme** (s. 1990) on lunastanut paikkansa suomalaisten kuvittajien ja lastenkirjailijoiden maineikkaassa joukossa. Taidemaalarinakin tunnetun Lumpeen hurmaaville kuvituksille ovat leimallisia vahvojen värien lisäksi liike ja lennokkuus. Hänen omassa hyväntuulisessa kuvakirjasarjassaan on ripaus animaation henkeä, kuvat pulppuavat elämäniloa ja lämmintä huumoria.

Johanna Lumme aloitti kuvittajan uransa hyppäämällä suoraan syvään päähän. Otavan oppikirjojen kuvituskilpailun voitto toi hänelle vuonna 2013 suururakan: *Seikkailujen aapisen* kuvituksen. Aapisen lisäksi Lumme sai kuvitettavakseen muita saman kirjaperheen jäseniä: lukukirjan, harjoituskirjoja, opettajan oppaita... Tätä seurasi *Seikkailujen eskari* -oppimateriaali lukuisine tuotteineen. Johanna Lumme suoriutui erinomaisesti urakastaan, jossa perinteisellä tekniikalla työskentelevältä piirtäjältä vaadittiin paitsi ripeyttä ja pitkäjänteisyyttä myös ryhmätyötaitoja.

Oppikirjan kuvittaja joutuu tuumimaan pedagogiikan vaatimuksia monelta kantilta: Miten vastaanottaja kuvat hahmottaa? Mitkä tekijät kuvassa tukevat oppimista? Ennen muuta kuvittajan tulee kyetä miettimään pulpetissa istujan vinkkelistä, mikä kuvituksessa voisi puhutella ja vetää puoleensa. Aapiskuvituksesta lähtien Lumme on loihtinut valloittavia visuaalisia maailmoja, joista hänen kädenjälkensä jo tunnistetaan. Erityisesti ilmeikkäät eläimet ovat aitoja persoonia hännänpäätä ja pyrstösulkiä myöten.

Lastenkirjallisuuden kentällä Johanna Lumme on päässyt näyttämään tarinankertojan taitonsa paitsi kuvittajana myös kirjailijana. Omassa jo kolmiosaiseksi karttuneessa *Viidakon väki* -kuvakirjasarjassaan Lumme on luonut kokonaisen moniulotteisen maailman kiinnostavine hahmoineen ja tapahtumineen. Kuvatessaan eläinten kansoittaman Tuulenpään kaupungin elämää Lumme onnistuu käsittelemään monia lasta askarruttavia ajankohtaisia asioita lapsentajuisesti ja sydämellisen eloisasti. Kirjat puhuvat hienosti moniarvoisuuden puolesta. Viidakosta luonnonmullistuksia paenneet eläimet elävät Tuulenpään kaupungissa sovussa ja rauhassa kanojen, kissojen ja norppien kanssa. Sarjan toinen vahva viesti on luonnon vaalimisen ja suojelun tärkeys. Luonto on aiheena kiinnostanut Lummetta myös maalaustaiteen saralla.

Tarinankertojana Johanna Lumme on hyvin visuaalinen. Viidakon väki -kirjoissa ei säästellä väripalettia vaan suorastaan ilakoidaan väreillä. Sarjan kuvakerronta on hioutunutta, ja kuvat monenlaisine eläinhahmoineen laventavat oivallisesti tarinaa. Runsaasti kuvitetuilla aukeamilla Tuulenpään kaupunki katuineen, huviloineen ja satamineen on kuin aarrearkku, josta tarkkasilmäinen lukija löytää joka katselukerralla jonkin uuden yksityiskohdan, vaikka

OTAVAN KIRJASÄÄTIÖ
KAARINA HELAKISA -PALKINTO

luontoaktivistina näyttäytyvän norpan riemastuttavine kyltteineen. Monipuolisena taiteilijana Lumme hallitsee myös mustavalkokuvituksen. Siri Kolun *Villitalo*-lastenromaanisarjan kuvissa hänen notkea viivansa pääsee upeasti esiin. Lumpeen vivahteikkaat piirrokset, esimerkiksi talon pohjapiirrokset tai henkilöiden potretit, todistavat taas kerran sen, että myös mustavalkoisilla töillä on kuvitustaiteessa tärkeä sija, niilläkin voi lumota lukijan.

Tähtiviltti - Suomen lasten runot on Johanna Lumpeen viimeisin suurtyö. Yli 400-sivuisen antologian kuvitus vaatii kuvittajalta taiteellisen näkemyksen lisäksi hyviä hermoja, erinomaista lukutaitoa ja runokielen rekistereiden tajua. On siirryttävä ketterästi tunnelmasta toiseen, seesteisestä riehakkaaseen, haikeasta hilpeään. Kun antologia sisältää yli 650 runoa eri vuosikymmenten runoilijoilta, kuvitus on kuin tilkkutäkin sommittelua: jokainen tilkku on omanlaisensa, mutta palaset eivät saa riidellä keskenään. Runoja ei parane ryhtyä myöskään kuvallisin keinoin tulkitsemaan. Johanna Lumme on ratkaissut vaativan tehtävän linjakkaasti ja pelkistäen. Tähtiviltin värikylläiset kuvat eivät tyrkytä tulkintoja vaan opastavat runon ovella seisovaa lukijaa, viittovat hänet hilpeästi sisään runouden maailmaan, jossa jokaisella on lupa kokea runo omalla tavallaan.

Tähtiviltin kuvitus on Johanna Lumpeen riemuvoitto. Mutkattoman rosoisista, voimakkaan värisistä kuvista on sievistely kaukana. Vaikutelma on dynaaminen, vaistonvarainen ja välitön. Lumpeen kuvissa liikutaan ilahduttavasti meidän aikamme lasten maailmassa. Hän kuvaa välillä hellästi, välillä ilkkurisen humoristisesti runojen monen näköisiä perheitä, vaalea- ja tummaihoisia lapsia ja vanhempia, taaperoita ja vanhuksia. Kuvituksen mainiot eläin- ja satuhahmot herättävät katsojassa sekä iloa että liikutusta, ja koko aukeaman tunnelmalliset kuvat ovat suorastaan loisteliaan maalauksellisia. Rohkeasti rajatut kuvat leikittelevät kekseliäästi tilalla ja väreillä. Sommittelu on tarkkaan mietittyä, vaikka kuvat vaikuttavat näennäisen suurpiirteisiltä. Väritaiturin kuvissa näkyy liike, vahva siveltimenjälki, jonka huimaan vauhtiin katsoja tahtoo hypätä. Johanna Lumpeen hyväntahtoinen kuvitus tuikkii ilmaisuvoimaa ja luomisen riemua. Se kutsuu lasta luokseen.

Teokset

Meri Savonen: *Peippometsän bändikilpailu*, kuvakirja, Robustos 2013.

Mari Backman, Siri Kolu, Kati Lassila, Kati Solastie: *Seikkailujen aapinen*, oppikirja, Otava 2015.

Mari Backman ja Kati Lassila, toisena kuvittajana Heli Pukki: *Seikkailujen aapinen. Suomi toisena kielenä*, oppikirja, Otava 2015.

Marjo Priha, Nina Trontti, Mari Lehmonen, Tero Kirjosalo, Hanna-Maija Lahtinen: *Korkeasaari: opaskirja*, Korkeasaari 2015.

Mari Backman, Siri Kolu, Kati Lassila ja Kati Solastie: *Seikkailujen lukukirja*, oppikirja, Otava 2016.

Siri Kolu, Kati Lassila, Virpi Marttila ja Minna Salminen, toisena kuvittajana Heli Pukki: *Seikkailujen eskari*, oppikirja, Otava 2017.

Meri Savonen: *Idan ja Matin seikkailupäivä*, lastenkertomus, Lukutoukka 2017.

Viidakon väki ja suuri muutto, kuvakirja, Otava 2019.

Siri Kolu: *Villitalo*, lastenromaanin, Otava 2019.

OTAVAN KIRJASÄÄTIÖ
KAARINA HELAKISA -PALKINTO

Viidakon väki ja puutarhan salaisuus, kuvakirja, Otava 2020.

Siri Kolu: *Villitalon valitsemat*, lastenromaani, Otava 2020.

Viidakon väki ja ihmeellinen sininen, kuvakirja, Otava 2021.

Siri Kolu: *Villitalo taistelee*, lastenromaani, Otava 2021.

Sanna Jaatinen (toim.): *Tähtiviltti - Suomen lasten runot*, runoantologia, Otava 2021.

Näyttelyt

Lapin taiteilijaseura, Galleria Kellokas, *Metsän henget*, Äkäslompola, 2022

Galleria Contempo, *Renaissance des mémoires*, Helsinki, 2021

Galleria Contempo, *Mihin valo ei kosketa*, Helsinki, 2019

Galleria Contempo, *Valon ensimmäinen kosketus*, Helsinki, 2018

Galleria Contempo, *Valon viimeinen kosketus*, Helsinki, 2017

Galleria Contempo, *The Pond*, Helsinki, 2016

Korkeasaari Zoo, *The Beasts*, Helsinki, 2013

Artists' Studio, *High in the skies*, Helsinki, 2013

Ympäristöministeriö, *Nature calling*, Helsinki, 2013

Lukuisia yhteisnäyttelyitä, mm. Taidekeskus Salmelan kesän 2016 nuori taiteilija